

ANNA ZAKOŚCIELNA

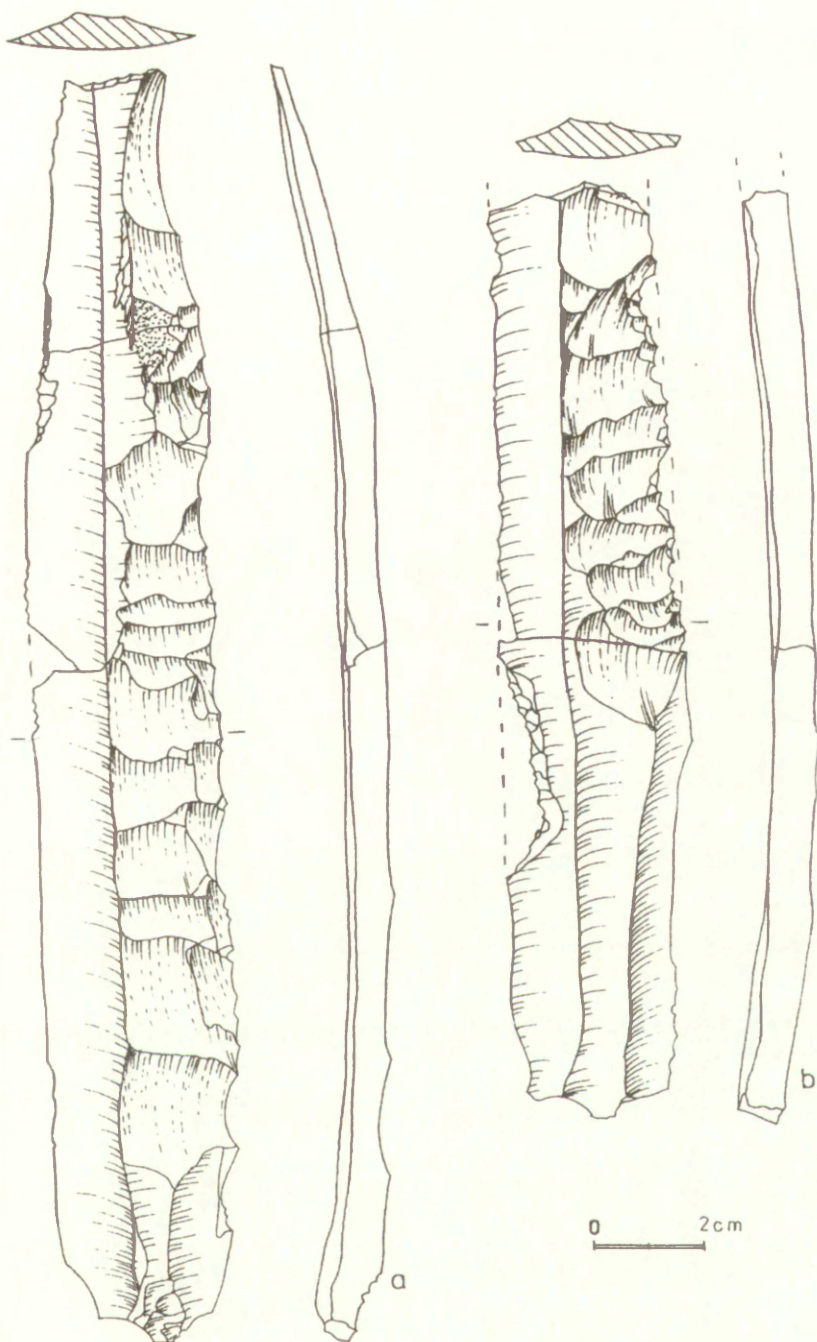
KOLEJNY DEPOZYT WIÓRÓW KRZEMIENNYCH KULTURY PUCHARÓW LEJKOWATYCH (KPL) Z GRÓDKA NAD BUGIEM

Wielokulturowe stanowisko 1C w Gródku nad Bugiem, gm. Hrubieszów, woj. zamojskie, znane w literaturze przedmiotu przede wszystkim jako rozległa osada wyżynna KPL (Gumiński 1989) i cmentarzysko z młodszego okresu rzymskiego (Kokowski 1993), na skutek ciągle postępującego niszczenia dostarcza niemal co roku istotnych, w większości przypadkowych, odkryć archeologicznych. Żałować należy, iż nie wszystkie z nich dokonywane są w trakcie regularnych badań wykopaliskowych, przez co tracą znaczną część wartości, z braku kontekstu sytuacyjnego i kulturowego. Jak dotąd ten kluczowy dla wielu problemów pradziejów obiekt nie doczekał się bowiem planowej, szerokopłaszczyznowej akcji wykopaliskowej, na miarę tych jakie prowadzono w zachodniej części Małopolski (Hensel, Milisauskas 1985), czy na Kujawach (Grygiel 1995, 329–330). Po badaniach prowadzonych w 1952 r. przez K. Jażdżewskiego (1958) oraz w latach 1954–1957 przez J. Kowalczyka (1956; 1957a; 1957b; 1958), podjęto wprawdzie jeszcze dwie większe akcje wykopaliskowe (Jastrzębski 1983; 1984a; 1985; Buszewicz 1988; 1989; 1990), lecz badaczom – przytłoczonym ogromem pozyskanego materiału – zabrakło najwidoczniej determinacji na ich kontynuowanie, które doprowadziłoby do kompleksowego rozpoznania stanowiska. Badań zaprzestano, a wyniki czekają na publikację. Najlepiej zbadana została południowo-zachodnia część stanowiska, gdzie na osadnictwo neolityczne nałożyło się cmentarzysko grupy masłomeckiej (badania A. Kokowskiego w latach 1984–1990). Publikacji doczekały się

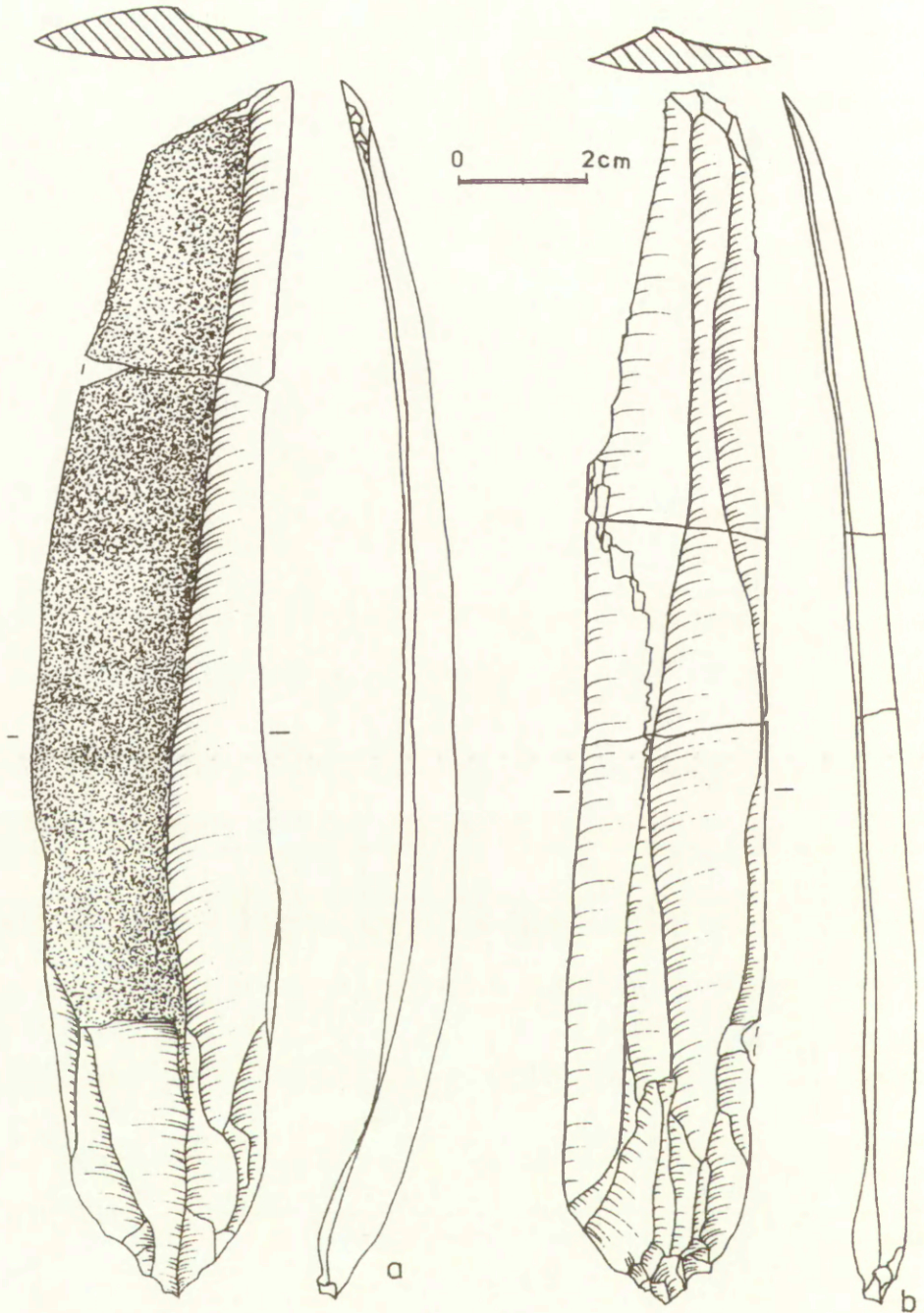
nie tylko pozyskane tu materiały z okresu wpływów rzymskich (Kokowski 1993), ale również większość neolitycznych (Kokowski, Zakościelna 1987; Kokowski 1989; 1995).

Duże badania ratownicze na stan. 1C w Gródku są niewątpliwie najpilniejszym zadaniem służb konserwatorskich woj. zamojskiego, obiekt niszczy się bowiem w zastraszającym tempie. Pomijając dewastacje jakich dokonano tu w latach 1920–1921, w czasie budowy systemu okopów i rowów łącznikowych, do zniszczeń o długotrwałych i bardzo poważnych następstwach doszło w latach siedemdziesiątych i w początku osiemdziesiątych. Zniwelowana została wówczas południowo-zachodnia krawędź ostańca lesowego. Prace ziemne prowadzono na szerokości do 25 m w głąb pól położonych na plateau wzniesienia (w kierunku wschodnim), a skrajna ich głębokość przy jego krawędzi zachodniej dochodziła do 2,5 m! Zniszczono tu wówczas fragment mikrorzeźby terenu w postaci centralnej wypukłości o średnicy około 50 i wysokości – według relacji właścicieli pól – około 1 m (Kokowski, Zakościelna 1987, ryc. 2; Kokowski 1993, s. 10). Prace ziemne do głębokości około 1,5 m przeprowadzone zostały również w północno-wschodniej części stanowiska, gdzie zniszczono cmentarzysko wczesnośredniowieczne. Zabiegi te uruchomiły erozję stokową, która w stosunkowo krótkim czasie doprowadziła do znacznej degradacji warstwy kulturowej. Podczas badań wykopaliskowych w latach 50-tych prowadzonych w centrum stanowiska, rejestrowano warstwę kulturową, której miąższość wynosiła w różnych wykopach od 80–120 do 90–170 cm (Kowalczyk 1956, 23; 1957a, 37; 1957b, 300; 1958, 317). Ponad ćwierć wieku później we wschodniej części osady S. Jastrzębski (1983, 11) zaobserwował degradację rzędu 50 cm, a A. Kokowski pisze o całkowitym już zniszczeniu neolitycznej warstwy kulturowej w części południowej, która zachowała się (miąższość 40–50 cm) jedynie w północnej partii badanego przez niego obszaru (Kokowski 1989, 38, ryc. 1; 1993, 9–10). Dzisiejsze stropy obiektów neolitycznych, czy grobów z okresu rzymskiego występują bezpośrednio pod warstwą orną, na głębokości 30–40 cm (por. Buszewicz 1989, 14; 1990, 5; Kokowski 1993, 10). Skutkiem opisanych procesów każda odwilż wiosenna i coroczne prace rolne odstawiają tu już nie tylko stropowe czy centralne partie obiektów archeologicznych, lecz wręcz całe obiekty (pochówki) a nawet ich spągi (m.in. Kuśnierz, Niedźwiedz, Panasiewicz 1987; Kokowski 1993a; Kokowski, Ścibiorowie 1994). Rezultatem tych zniszczeń jest również odkrycie zespołu zabytków będących przedmiotem tego opracowania.

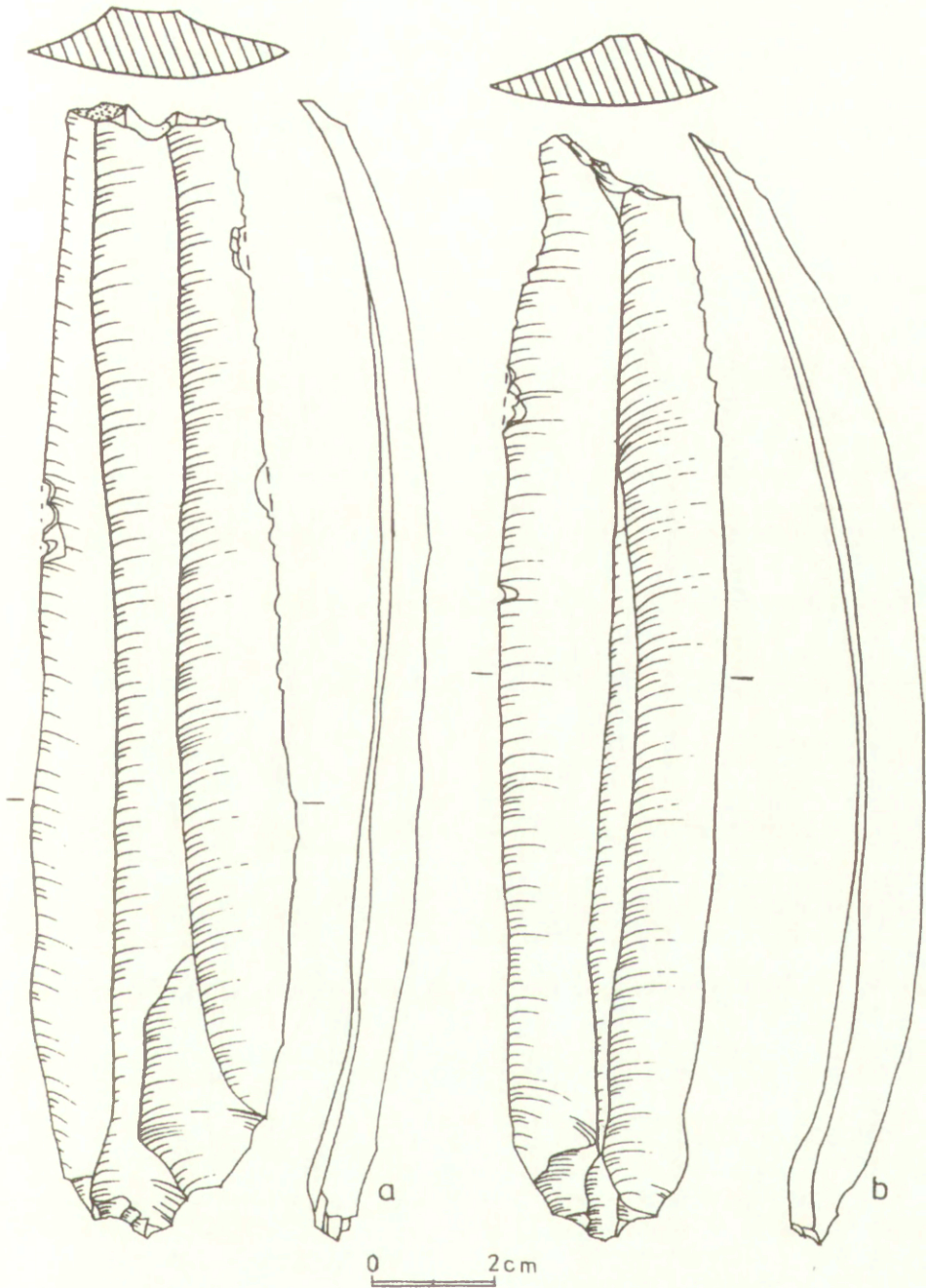
Jesienią 1994 r. plug wyrzucił na powierzchnię stanowiska 1C wióry krzemienne wykonane z krzemienia świeciechowskiego. Piotr Kania, mieszkaniec Gródka i miejscowy opiekun zabytków archeologicznych, obchodząc rutynowo stanowisko po jesiennej orce znalazł kilkanaście zabytków zlokalizowanych na niewielkiej, zwartej powierzchni. Relacja odkrywcy wskazuje, iż ujawniona została zawartość depozytu złożonego “w jednym miejscu”. Znaleźniku nie towarzyszyły inne przedmioty (np. ceramika), które mogłyby wskazywać na charakter obiektu, czy ewentualnego pojemnika, w którym zostały zdeponowane. Można się domyślać, że wióry znajdowały się pierwotnie wewnątrz jakiegoś obiektu mieszkalnego bądź gospodarczego (jamy). Nie można także wykluczyć, iż mogły być złożone np. w pojemniku z materiałów organicznych (por. Jastrzębski 1980, 6). W skład znaleziska wchodzi 13 zabytków: 3 wióry zachowane

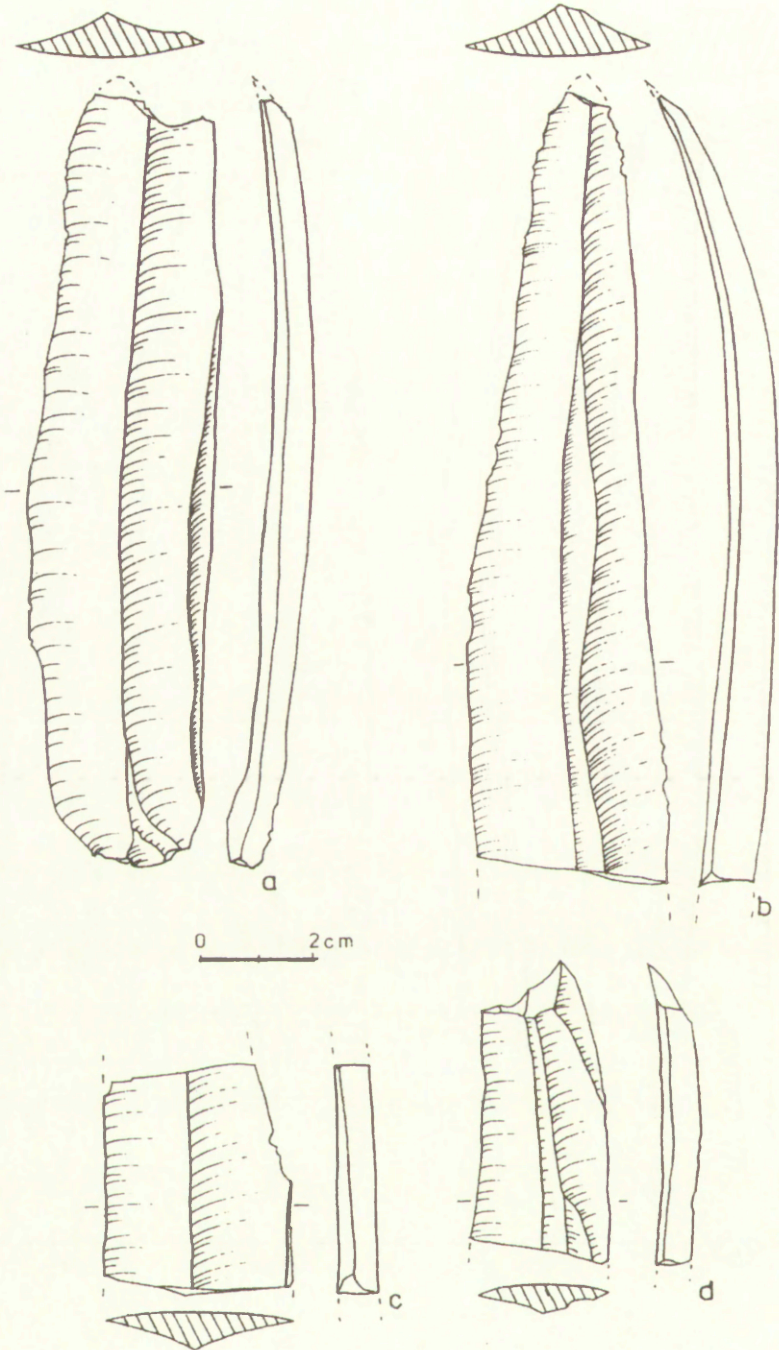
Ryc. 1. Gródek nad Bugiem, stan. 1C. Wióry ze składu. Rys. A. Zakościelna.
 Fig. 1. Gródek on the Bug River, Site 1C. Depot blades. Drawn by A. Zakościelna.

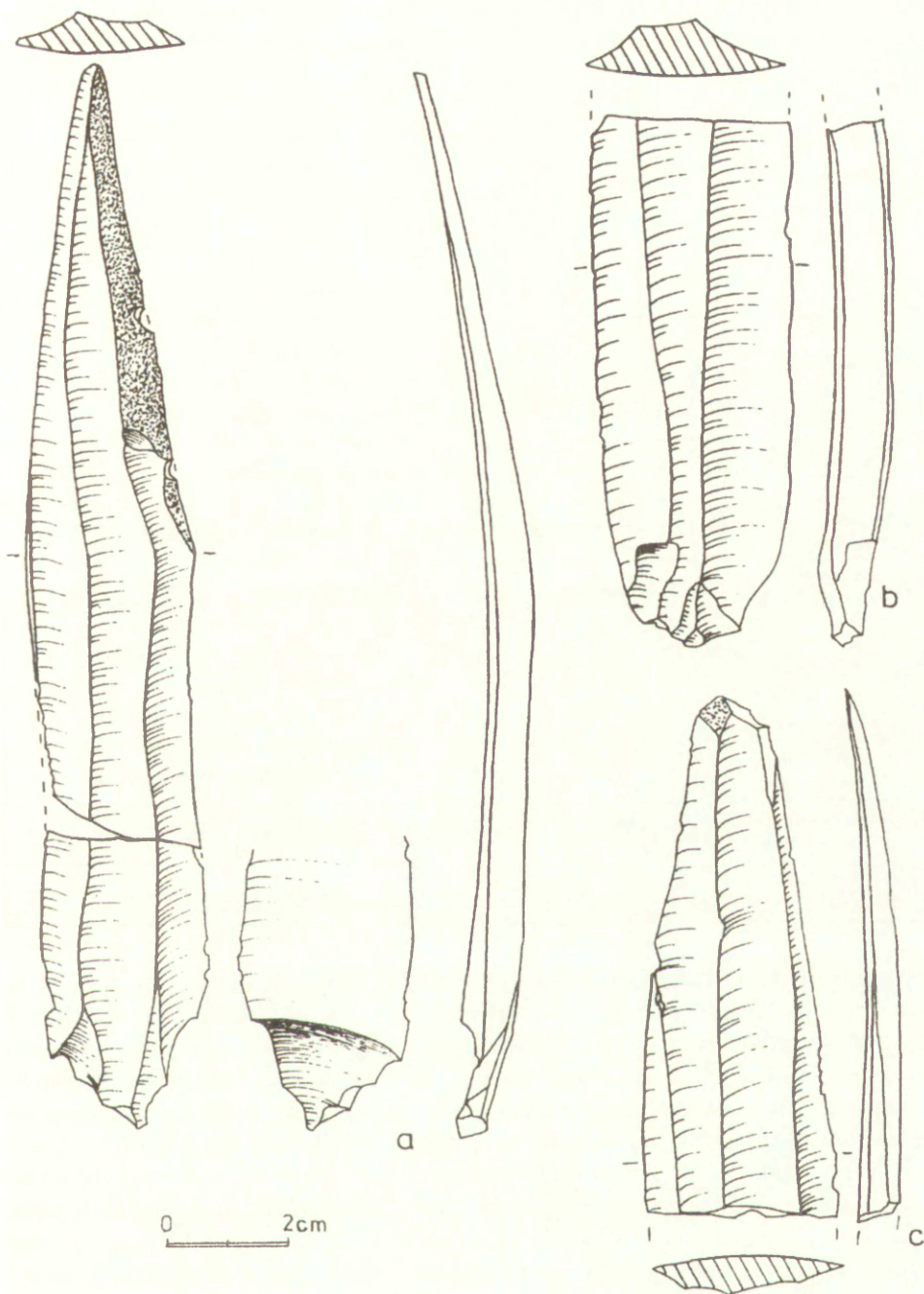
Ryc. 2. Gródek nad Bugiem, stan. 1C. Wióry ze składu. Rys. A. Zakościelna.
 Fig. 2. Gródek on the Bug River, Site 1C. Depot blades. Drawn by A. Zakościelna.

Ryc. 3. Gródek nad Bugiem, stan. 1C. Wióry ze składu. Rys. A. Zakościelna.
Fig. 3. Gródek on the Bug River, Site 1C. Depot blades. Drawn by A. Zakościelna.

Ryc. 4. Gródek nad Bugiem, stan. 1C. Wióry ze składu. Rys. A. Zakościelna.
 Fig. 4. Gródek on the Bug River, Site 1C. Depot blades. Drawn by A. Zakościelna.

Ryc. 5. Gródek nad Bugiem, stan. 1C. Wióry ze składu. Rys. A. Zakościelna.
 Fig. 5. Gródek on the Bug River, Site 1C. Depot blades. Drawn by A. Zakościelna.

Tabela 1. Gródek nad Bugiem, stan. 1C. Charakterystyka wiórów ze składu.

Lp	Rodzaj pólusowca	Wymiary			Wskaźniki proporcji		Kat. metr.	Przekrój	Uwagi	Rycina
		dł.	szer.	gr.	szer. - dl.	gr. - szer.				
1.	podtępiec wtórny	234	35	11	14,96	31,33	77	trapezowaty	półtylec	1: a
2.	wiór wzdłuż. korowy	196	38	10	19,39	23,31	85	trójkątny	półtylec	2: a
3.	wiór negatywowo	196	31	10	15,82	32,23	76	wielokątny		2: b
4.	wiór negatywowo	182	42	10	23,08	23,81	95	trapezowaty		3: a
5.	wiór negatywowo	177	35	12	19,77	34,28	75	trapezowaty	półtylec	3: b
6.	wiór z fragm. kory	175	28	8	16,00	28,57	66	trapezowaty		5: a
7.	wiór negatywowo	142	33	8	23,24	24,24	75	wielokątny		4: a
8.	podtępiec wtórny-fragm.	172	35	10	—	28,57	75(?)	wielokątny	utrącony wierzchołek	1: b
9.	fragm. wióra negatywowego	145	35	10	—	28,57	75(?)	trapezowaty	wierzchołkowy	4: b
10.	fragm. wióra negatywowego	88	33	10	—	30,30	—	trapezowaty	piętkowo-sęczk.	5: b
11.	fragm. wióra negatywowego	87	32	7	—	21,87	—	wielokątny	wierzchołkowy	5: c
12.	fragm. wióra negatywowego	55	25	7	—	28,00	—	wielokątny	wierzchołkowy	4: d
13.	fragm. wióra negatywowego	41	33	8	—	24,24	—	trójkątny	środkowy	4: c

w całości, 5 składających się z dwu lub trzech fragmentów (z czego 4 kompletne), 1 fragment piętkowo-sęczkowy, 3 różnej długości fragmenty wierzchołkowe i 1 krótki fragment środkowy. Wszystkie zniszczenia (złamania) są wynikiem zniszczeń współczesnych; zabytki nie posiadają żadnych śladów użytkowania ani patyny. Szczegółowa charakterystyka morfologiczno-morfometryczna okazów zawarta jest w tabeli 1.

Wióry odbite zostały z rdzeni jednopiętowych, półstożkowych o zaprawionych piętach. Pochodzą z pełnego etapu eksploatacji. Wiór z jednostronnie wzdłużnie zachowaną korą (ryc. 2 a) jest zapewne świadectwem poszerzania odłupni na korowy bok, zaś wtórne zatępce (ryc. 1 a, b) dokumentują naprawę odłupni, która w trakcie eksploatacji musiała nadmiernie rozszerzyć się (rozlać), co wywołało konieczność zwężenia jej przez wykonanie wtórnego zatępisca (por. Ginter 1974, 20). Okazy całe i z zachowaną częścią piętkowo-sęczkową noszą ślady prawcowania pięcisk i facetowania pięt na rdzeniach.

Wszystkie egzemplarze, nie wyłączając najkrótszych fragmentów, są wiórami makrolitycznymi. Najdłuższy z nich – podstępiec wtórny mierzy 234 x 35 x 11 mm (ryc. 1 a), najkrótszy zaś spośród zachowanych w całości – 142 x 33 x 8 mm (ryc. 4 a), przy czym dłuższe od niego są jeszcze dwa egzemplarze niekompletne: podstępiec wtórny z utraconym wierzchołkiem (172 x 35 x 10 mm – ryc. 1 b) i wiór całkowicie negatywowy z odłamaną częścią piętkowo-sęczkową (145 x 35 x 10 mm – ryc. 4 b). Średnie wymiary dla okazów całych wynoszą: długość 183,25, szerokość 34,50, grubość 9,10 mm, a wióry mieszczą się w kategoriach metrycznych od 66 do 95. Wióry są smukłe i bardzo smukłe, czym świadczą wartości wskaźnika szerokościowo-długościowego, grupujące się w przedziale od 14,96 do 23,24 (tab. 1). Wszystkie zachowane piętki wiórów są przygotowane, mają kształt daszkowaty, a szczyty daszków pokrywają się z osiami symetrii okazów. Powierzchnie górne, poza dwoma zatępcami wtórnymi i dwoma wiórami z zachowaną wzdłużnie korą, noszą ślady zgodnej orientacji negatywów. W przekroju poprzecznym 2 wióry są trójkątne, 6 trapezowatych i 5 wielokątnych. Wszystkie egzemplarze charakteryzuje w jednakowym stopniu słabe podgięcie, którego punkty maksymalne znajdują się w środkowej partii okazów. Przebieg krawędzi bocznych jest bardzo regularny, zbiegając się tworzą one ostre lub poprzeczne wierzchołki.

Spśród 13 okazów 4 mają ślady dodatkowych zabiegów na wierzchołkach, przy czym w przypadku wióra przedstawionego na ryc. 3 a, uznać je trzeba za fragment zaprawy wierzchołka rdzenia. Pozostałe to wióry z półtylcami retuszowanymi regularnie i stromo. Wiór jednostronnie wzdłużnie korowy (ryc. 2 a) ma ponadto lewą krawędź styczną do półtylca, retusowaną odcinkowo drobno, przykrawędnie. Podstępiec wtórny z półtylcem nosi w części przywierzchołkowej ślady regularnego retuszu płaskiego i półstromego (ryc. 1 a). Żaden z egzemplarzy nie posiada jakichkolwiek śladów użytkowania, nie są też wyświecone.

Wióry nie tworzą składanek. Istnieją jednak pewne przesłanki aby sądzić, że odbite zostały przynajmniej z dwóch rdzeni. Obok zbliżonego pokroju (którym wyraźnie charakteryzują się niektóre okazy – ryc. 1 a, b; 2 b; 3 a, b; 5 a), wskazują na to również cechy makroskopowe surowca świeciechowskiego, z którego zostały wykonane, a mianowicie barwa i intensywność kropkowania. Pod tym względem zbiór dzieli się na dwie części. Okazy zilustrowane na ryc. 1 a, b; 3 a, b i 5 b mają barwę ciemnoszarą, masę krzemienią silnie nakrapianą dużymi białymi kropkami, natomiast pozostałe – jasnoszarą, z dużą ilością bardzo drobnych białych kropek.

Opisywany skład wiórów nie jest znaleziskiem odosobnionym na stan. 1C w Gródku nad Bugiem. W trakcie badań wykopaliskowych w latach 50-tych natrafiono tu na kilka skupisk półsurowca wiórowego (Kowalczyk 1956, 28, 36–38, ryc. 12). Jeśli nie liczyć tych, które zawierały jedynie po dwa egzemplarze (Balcer 1975, ryc. 13 d, e; Gumiński 1989, 115–117), znamy z tej osady trzy depozyty składające się z 5–7 wiórów, z których jeden wykonany jest z krzemienia wołyńskiego (Balcer 1983, ryc. 23), dwa zaś ze świeciechowskiego (Kowalczyk 1956, 28; Balcer 1975, 191–195). Opisywany skład, zawierający 13 okazów, jest więc depozytem najliczniejszym, a zważywszy na okoliczności odkrycia, mógł zawierać jeszcze więcej wiórów. Wióry, które go tworzą są również najbardziej makrolityczne w porównaniu z poprzednimi znaleziskami. Spśród

okazów zachowanych w całości, 3 mieści się w kategorii średnie (14–18 cm), 3 kolejne w kategorii długie (18–22 cm), a podtępiec wtórny z półtylcem w kategorii bardzo długie (– ponad 22 cm), według podziału określonego dla wiórów z krzemienia świeciechowskiego przez B. Balcera (1975, 84). Wtórny podtępiec z półtylcem (ryc. 1 a) jest równocześnie najdłuższym znanym mi okazem wióra z krzemienia świeciechowskiego w międzyrzeczu Wisły i Bugu, oraz jednym z najdłuższych we wszystkich strefach rozprzestrzenienia tego surowca w obrębie KPL (por. Grygiel 1978, 239; Balcer 1975, 88).

W ostatnich latach opublikowano z terenu Lubelszczyzny 3 składy wiórów łączone z KPL (2 z krzemienia wołyńskiego – Kadrow 1988; Bronicki 1993; i 1 z krzemienia świeciechowskiego – Libera 1989). Warunki zdeponowania różnią je w sposób zasadniczy od składów z Gródka nad Bugiem. Wszystkie zlokalizowane zostały z dala od osiedli, w środowisku bagiennym i mają najprawdopodobniej charakter wotywny. Łączą się zapewne z kultem akwaticznym, który na skutek oddziaływań społeczności grupy wschodniej KPL, zamieszkujących środowiska Niżu Środkowoeuropejskiego, mógł się rozwinąć również w grupie południowo-wschodniej (Jażdżewski 1981, 207; Bronicki 1995, 7, 9–10).

Prezentowany skład wiórów z osady KPL w Gródku nad Bugiem, jak i odkryte tam poprzednio depozyty są przyczynkiem do badań nad organizacją dystrybucji surowców krzemienianych w obrębie ekumeny KPL. Stanowisko zlokalizowane jest w “strefie krzemienia wołyńskiego”, co zgodnie z zasadą korzystania ze złóż położonych możliwie najbliżej powoduje, iż surowiec ten ma na osadzie zdecydowaną przewagę. Jednakże krzemień świeciechowski odgrywał tu znaczącą rolę gospodarczą. W ogólnej strukturze surowcowej jego udział nie przekracza wprawdzie 9%, lecz w grupie narzędzi wzrasta do 12 (Greguła 1987, 72), 16 (Gumiński 1989, 115 i tab. 15), 25, 97 (Balcer 1975, tab. 26), a na odcinku badanym w 1952 r. nawet do ponad 49% (Poklewski 1958, 297), co czyni go drugim pod względem frekwencji po krzemieniu wołyńskim (por. też Jastrzębski 1984b, 113–119, 154–155). Tak znacząca rola surowca z okolic Świeciechowa (około 150 km w linii prostej od Gródka nad Bugiem), mimo odległości znacznie przekraczającej tę, która dzieliła osadę od wychodni krzemienia wołyńskiego, wynikała z faktu, iż jego złoża leżały na rodzimym terytorium KPL, a zatem rozchodził się na zasadzie wymiany wewnątrz kulturowej. Wołyński rejon krzemienionośny zajęty był wówczas przez ludność kultury trypolskiej. Uważam, podobnie jak B. Balcer (1981, 86; 1983, 183), że KPL nie miała nigdy swobodnego dostępu do głównych złóż położonych między Styrem a Horyniem (Zakościelna 1996, 88–89). W pierwszych dwóch stuleciach III tys. conv. bc, gdy osadnictwo KPL osiąga rzekę Styr, zbliżając się maksymalnie do złóż krzemienia wołyńskiego, są one już zajęte przez ekspandującą od południa i południowego wschodu kulturę trypolską etapu C/I (Jastrzębski 1994, 412). Ludność KPL w swej południowo-wschodniej peryferii osadniczej (na jej terenie zlokalizowana jest osada w Gródku) musiała więc pozyskiwać krzemień wołyński drogą wymiany z kulturą trypolską. Stąd zapewne tak duża w tym rejonie rola surowca świeciechowskiego, pochodzącego z “własnych” złóż. Dystrybucja surowców krzemienianych polegała na przenoszeniu półwytworów (wiórów i półproduktów siekier), po uprzednim dokonaniu selekcji w przykopalnianych pracowniach produkcyjnych. Zasada ta dotyczyła w rów-

nym stopniu obydwu podstawowych dla grupy południowo-wschodniej tej kultury gatunków: świeciechowskiego i wołyńskiego. Dla tego ostatniego, poza składami z Gródka, dokumentuje ją również znalezisko 6 wiórów z osady KPL w Szychowicach (Jastrzębski 1980, 6).

*Katedra Archeologii UMCS
w Lublinie*

BIBLIOGRAFIA

Wykaz skrótów

- Spraw. UMCS – “Sprawozdania z badań terenowych Katedry Archeologii UMCS w ... roku”
 (“Sprawozdania z badań terenowych Katedry Archeologii UMCS i Archeologicznego Ośrodka Badawczo-Konserwatorskiego w Lublinie”), Lublin.
Spraw. Zam. – “Sprawozdania z badań terenowych w województwie zamojskim w ... roku”,
Zamość.

B a l c e r Bogdan

- 1975 *Krzemień świeciechowski w kulturze pucharów lejkowatych. Eksploatacja, obróbka, rozprzestrzenienie*, Wrocław.
1983 *Wytwórczość narzędzi krzemiennych w neolicie ziem Polski*, Wrocław.

B r o n i c k i Andrzej

- 1993 *Bagienny depozyt wiórów krzemiennych kultury pucharów lejkowatych z Weremowic, stan. 19, woj. Chełm*, Spraw. Arch. 45, s. 29-34.
1995 *Kilka uwag o recepcji niżowych elementów kulturowych w społecznościach grupy południowo-wschodniej kultury pucharów lejkowatych*, “Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego” 16, s. 7-11.

B u s z e w i c z Jacek

- 1988 *Sprawozdanie z badań osady neolitycznej w Gródku Nadbużnym, stan. 1C*, Spraw. Zam., s. 14-18.
1989 *Badania wykopaliskowe w Gródku Nadbużnym na stan. 1C w 1989 roku*, Spraw. Zam., s. 14.
1990 *Trzeci sezon badań osady neolitycznej w Gródku Nadbużnym na stanowisku 1C*, Spraw. Zam., s. 5-8.

G i n t e r Bolesław

- 1974 *Wydobywanie, przetwórstwo i dystrybucja surowców i wyrobów krzemiennych w schyłkowym paleolicie północnej części Europy środkowej*, Prz. Arch. 22, s. 5-122.

- Greguła Alina
1987 *Wibrane materiały krzemienne z osady w Gródku nad Bugiem w świetle badań 1976-1986*, maszynopis pracy magisterskiej, Lublin.
- Grygiel Ryszard
1978 *Wiór z krzemienia świeciechowskiego znaleziony w Radziejowie Kujawskim*, WA 43, s. 239.
1995 *Ogólnopolskie spotkanie archeologów Ostonki '96*, Prac. Mat. Łódź 37-38 (1991-1992), s. 329-354.
- Gumiński Witold
1989 *Gródek Nadbużny. Osada kultury pucharów lejkowatych*, Wrocław.
- Hense Witold, Milisauskas Sarunas
1985 *Excavations of Neolithic and Early Bronze Age Sites in South-Eastern Poland*, Wrocław.
- Jastrzębski Sławomir
1980 *Szychowice, gm. Mircze, woj. zamojskie*, Spraw. UMCS w 1980 roku, s. 4-6.
1983 *Gródek stan. IC, gm. Hrubieszów, woj. zamojskie*, Spraw. UMCS, s. 8-11.
1984a *Gródek nad Bugiem stan. IC, gm. Hrubieszów, woj. zamojskie*, Spraw. UMCS, s. 7-8.
1984b *Stosunki kulturowe na Wyżynie Wołyńskiej w pierwszej połowie III tysiąclecia BC (kultura pucharów lejkowatych i kultura Cucuteni-Trypole)*, maszynopis pracy doktorskiej, Lublin.
1985 *Gródek nad Bugiem stan. IC, gm. Hrubieszów, woj. zamojskie*, Spraw. UMCS, s. 4-8.
- Jażdżewski Konrad
1958 *Uwagi ogólne o osadzie neolitycznej w Gródku Nadbużnym w powiecie hrubieszowskim (Stanowisko IC)*, APolski 2, s. 279-284.
1981 *Pradzieje Europy Środkowej*, Wrocław.
- Kadrow Sławomir
1989 *Skład wiórów krzemienych kultury pucharów lejkowatych z Wincetowa, stanowisko 3, gm. Krasnystaw, woj. Chełm*, Spraw. Arch. 40, s. 27-33.
- Kokowski Andrzej
1989 *Południowa część osady kultury pucharów lejkowatych na stanowisku IC w Gródku nad Bugiem, woj. Zamość (badania lat 1984-1986)*, Spraw. Arch. 40, s. 35-56.
1993 *Gródek nad Bugiem. Cmentarzysko grupy masłomeckiej, Część I-III*, Lublin.
1993a *Przyczynek do oceny stopnia zniszczenia cmentarzyska ludności grupy masłomeckiej na stanowisku IC w Gródku nad Bugiem, gm. Hrubieszów*, Spraw. UMCS, s. 41-43.
1995 *Stratyfikowany obiekt kultury pucharów lejkowatych w Gródku nad Bugiem, woj. zamojskie*, Spraw. Arch. 47, s. 137-156.
- Kokowski Andrzej, Zakościelna Anna
1988 *Grób kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej z Gródka nad Bugiem, stan. IC, gm. Hrubieszów, woj. Zamość*, Spraw. Arch. 39, s. 59-67.
- Kokowski Andrzej, Ścibior Jolanta i Józef
1994 *Dziesiąty grób kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej na stanowisku IC w Gródku nad Bugiem, woj. zamojskie*, Spraw. UMCS, s. 14-19.

K o w a l c z y k Jan

1956 *Osada kultury pucharów lejkowatych w miejscowości Gródek Nadbużny, pow. Hrubieszów, w świetle badań 1954 r.*, WA 23, s. 23–48.

1957a *Badania osady kultury pucharów lejkowatych w Gródku Nadbużnym, pow. Hrubieszów, przeprowadzone w 1955 r.*, WA 24, s. 37–52.

1957b *Sprawozdania z badań osady kultury pucharów lejkowatych w Gródku Nadbużnym, pow. Hrubieszów, w 1956 r.*, WA 24, s. 300–306.

1958 *Prace badawcze w 1957 r. osady kultury pucharów lejkowatych w Gródku Nadbużnym, pow. Hrubieszów*, WA 25, s. 314–321.

K u ś n i e r z Jerzy, N i e d ź w i e d ź Józef, P a n a s i e w i c z Waław

1987 *Grób kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej z Gródka n/Bugiem, Spraw. Zam.*, s. 3–5.

L i b e r a Jerzy

1989 *Skład wiórów krzemiennych z Wyznianki Kolonii, woj. lubelskie*, WA 50, s. 153–155.

P o k e w s k i Tadeusz

1958 *Osada kultury pucharów lejkowatych w Gródku Nadużnym, pow. Hrubieszów (stanowisko 1C)*, APolski 2, s. 287–328.

Z a k o ś c i e l n a Anna

1996 *Krzemieniarstwo kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej*, Lublin.

ANNA ZAKOŚCIELNA

ON DISTRIBUTION OF THE ŚWIECIECHÓW FLINT IN THE FUNNEL BEAKER CULTURE

(Summary)

In the fall of 1994 at Gródek on the Bug River blades of the Świeciechów flint were found on the plowed surface of Site 1C. The finder's report indicate that they belonged to a depot deposited "in one place". The find comprises 13 artifacts: 3 complete blades, 5 blades broken into two or three pieces (4 of them complete), one blade piece with striking platform and percussion bulb, 3 distal blade pieces of various length, and one short fragment of the middle part of the blade (Fig. 1–5). The fragmentation of blades resulted from post-deposition processes. There are not any traces of wear, patina or shining on the surface of artifacts. Their detailed morphometrical and morphological characteristics are in Table 1.

All artifacts, even the shortest ones, are macolithic blades. The average length of complete blades is 183.25 mm, the width – 35.50 mm, the thickness – 910 mm. The backed

blade of *lame à crête* type of the second series is the longest blade made of the Świeciechów flint known so far in area between Vistula and Bug rivers. It is also one of the longest artefact from this kind of rock within the whole range of the Funnel Beaker culture (FBC).

Four artifacts out of fourteen show traces of additional work in their distal part. In one case (Fig. 3: a) it is most probably related to preparation of distal part of a core. The others represent truncated blades with steeply retouched truncation. One blade of that kind, with cortex along one side, has its left edge- partly worked out with fine retouch – contiguous to the truncation (Fig. 2: a). Truncated *lame à crête* of the second series has in its distal part traces of a regular flat and semi-steep retouch (Fig. 1: a).

Blades do not fit one to another. Their macroscopic characteristics – shapes, color, intensity of dots – suggest their origin from two cores.

The depot of blades described here is not an exceptional find on Site 1C at Gródek on the Bug River. There are know three other depots of that kind discovered during earlier excavations, each containing 5–7 artifacts. One of them comprises blades of the Volhynia flint, the other two – blades of the Świeciechów flint. These finds provide us some additional information concerning the distribution of flint within FBC environment. The site in question locates in the “Volhynia flint zone”, yet the Świeciechów flint was very important there. Counting only blade blanks and tools it was recognize as the second most frequently used rock, the Volhynia flint being the first. The importance of the raw material from the vicinity of Świeciechów, around 150 km in straight line from Gródek on the Bug River (Volhynia flint outcrops are located in distance of 80–90 km) resulted from the fact that it was the motherland of FBC and the Świeciechów flint distribution was by the way of local distribution network. The area of the Volhynia flint was during that period controlled by communities of the Trypolie culture. The FBC people never had free access to main deposits of that rock located between Styr and Horyń rivers. During first two centuries of 3rd mill conv. BC, when FBC settlement reached Styr and got close to the area of the Volhynia flint, the latter territory was already under control of the Trypolie culture, phase C/1, expanding from the south and south-east. FBC communities in south-eastern settlement peripheries of their reach (that is where the site at Gródek on the Bug River is located) traded the Volhynia flint from the people of the Trypolie culture. It explains the importance of the Świeciechów flint that was obtained from their “own” deposits.

Translated by Jerzy Kopacz